

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

2009-2010

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

3^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ

Εμπειρική έρευνα

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: Μ. ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ

ΟΝΟΜΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ: Α ΚΑΤΣΗΣ

Περίληψη

Στην εργασία αυτή, στα πλαίσια της μελέτης του πεδίου εκπαίδευση και διαφορετικότητα, θα τεκμηριώσουμε το στόχο, τα ερωτήματα και θα αναπτύξουμε τη μεθοδολογία μιας έρευνας σχετικής με την επίδραση της κοινωνικής προέλευσης στη σχολική επίδοση των μαθητών κατά τη φάση της φοίτησής των στο Λύκειο.

Θα ερευνήσουμε το κατά πόσον τα ευρήματα προγενέστερων ερευνών που ανιχνεύουν την ισχυρή επίδραση της κοινωνικής προέλευσης στην επίδοση ενός μαθητή επαληθεύονται και στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε ένα σχολείο μιας επαρχιακής πόλης. Στο 4^ο ΓΕΛ Χανίων

Λέξεις κλειδιά: κοινωνική προέλευση, σχολική επίδοση, κοινωνικές ανισότητες, εμπειρική έρευνα.

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή.....	σελ.4
2.1.1	Κοινωνική προέλευση.- Επαγγελματική διαστρωμάτωση	σελ 5
2.1.2	Κοινωνική προέλευση.- μορφωτική διαστρωμάτωση	σελ 6
3.1_H	«ανακάλυψη» της κοινωνικής ανισότητας στο σχολείο - Θεωρητική τεκμηρίωση	σελ 6
3.2_Σχολική	επίδοση και ερμηνείες της στην Ελλάδα - βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	σελ 7
3.3	Τα ερωτήματα οι ενδείξεις και η μεθοδολογική προσέγγιση των ερευνών.....	σελ.8
3.4_Τα	σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών- Ερευνητική τεκμηρίωση	σελ 8
4_Διατύπωση	στόχου και ερωτημάτων... ..	σελ 10
5.1	Πληθυσμός – Δείγμα της έρευνας	σελ. 11
5.2	Μεθοδολογία.....	σελ. 11
5.3	Περιγραφή ερευνητικής διαδικασίας για τη συλλογή δεδομένων.....	σελ. 11
5.4	Εργαλείο συλλογής δεδομένων.....	σελ. 12
5.5	Εγκυρότητα και αξιοπιστία των μεθόδων της έρευνας.....	σελ. 13
6	Σύνοψη.....	σελ. 13
7.	Βιβλιογραφία	σελ 14
8	Παράρτημα Α	σελ 15

1 Εισαγωγή

Η άνιση σχολική επίδοση, η σχολική αποτυχία ή η σχολική εγκατάλειψη είναι φαινόμενα που συμβαίνουν σε τέτοια έκταση, ώστε να θεωρούνται ως «φυσιολογικό» γεγονός, μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η κοινωνία μεταφέρει στους μαθητές το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης της κακής σχολικής επίδοσης, αποδίδοντάς την σε «προσωπικούς» παράγοντες όπως, η «τεμπελιά», η «αδιαφορία», η έλλειψη «επιμέλειας», η μειωμένη «ευφυΐα» κλπ. Σε ένα σχολείο, μάλιστα, που στηρίζεται στις «αρχές της αξιοκρατίας και της ισότητας» η διαφορετικότητα στην επίδοση είναι εύκολο να αποδοθεί σε τέτοιους παράγοντες.

Από τη δεκαετία του 1960 και με την ανάπτυξη της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, άρχισαν να γίνονται μελέτες, στις ανεπτυγμένες χώρες και σε μεγάλη κλίμακα που σκοπό είχαν τη διερεύνηση των μεγάλων διαφορών που υπάρχουν στην σχολική επίδοση και των αιτιών που τις προκαλούν. Η θεωρία του φυσικού «χαρίσματος», που θεωρεί τις υπαρκτές ανισότητες στην βαθμολογία των μαθητών ως άμεση και φυσική συνέπεια των ατομικών διαφορών στις ικανότητες δεν επιβεβαιώνεται. Αντίθετα οι έρευνες αυτές οδήγησαν σε συμπεράσματα όπως ότι η επίδοση στο σχολείο, οι διαφορετικές γνώσεις που έχουν διαφορετικά παιδιά, δεν είναι προϊόν κάποιων ατομικών τους χαρακτηριστικών αλλά συνέπεια της συνολικής ως τότε διαμόρφωσης της προσωπικότητάς τους μέσα σε διαφοροποιημένα, κοινωνικά προσδιορισμένα περιβάλλοντα· είναι ένα αποτέλεσμα που εξαρτάται άμεσα και από την κοινωνική προέλευση.

Η σχολική επίδοση θεωρούμενη ως η αξιολόγηση της απόδοσης του μαθητή, σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία, επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική πράξη. Η κοινωνική προέλευση όπως και η καταγωγή, το φύλο, το χρώμα, η ηλικία, η θρησκεία, η γεωγραφική προέλευση κ.λ.π. είναι ένας παράγοντας που οριοθετεί μια διαφορετικότητα του μαθητή. Στα πλαίσια της μελέτης του πεδίου εκπαίδευση και διαφορετικότητα θα ερευνήσουμε τη σχέση και το βαθμό στον οποίο η σχολική επίδοση επηρεάζεται από την κοινωνική προέλευση του μαθητή.

Στην εργασία αυτή αρχικά θα οριοθετήσουμε τις διαστάσεις της κοινωνικής προέλευσης σε σχέση με τις ανάγκες της έρευνάς μας. Θα τεκμηριώνουμε και θα διατυπώσουμε το στόχο και τα ερωτήματα μιας έρευνας ενώ στο τελευταίο μέρος θα προτείνουμε τη μεθοδολογία της.

2.1.1 Κοινωνική προέλευση-Επαγγελματική διαστρωμάτωση

Σύμφωνα με τον (Παπακωνσταντίνου 1981), «η έννοια «κοινωνική προέλευση» ορίζει την κοινωνική θέση ενός ατόμου στο πλαίσιο του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας και προσδιορίζεται από κοινωνικοοικονομική και την κοινωνικοπολιτιστική διάσταση.»

Η κοινωνική τάξη, που έχει οικονομική βάση είναι η πιο σημαντική μορφή διαχωρισμού της κοινωνίας σε στρώματα και είναι μια πολυδιάστατη έννοια για την οποία δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός.. Υπάρχουν πολλές μέθοδοι και κριτήρια για την ταξική τοποθέτηση των ατόμων, που όμως αμφισβητούνται, γιατί συνδέονται με θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα που δεν έχουν ακόμα επιλυθεί. Οι περισσότερες έρευνες χρησιμοποιούν το επάγγελμα, που θεωρείται βασικό εργαλείο για τον προσδιορισμό της κοινωνικής τάξης . Είναι σημαντικός παράγοντας γιατί προσδιορίζει τις συνθήκες εργασίας και τις ανισότητες στις αμοιβές από τις οποίες προκύπτουν εμπειρικά οι τάξεις. Τα ταξικά σχήματα που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν τις επαγγελματικές ανισότητες βασίζονται στην μαρξιστική ή στη βεμπεριανή θεωρία. Οι δύο θεωρίες δεν παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές στην περιγραφή των ταξικών κοινωνιών αλλά στα αίτια που τις προκαλούν.

Για να είναι η ιεραρχική ταξινόμηση των επαγγελματιών όσο το δυνατόν πιο έγκυρη και προσαρμοσμένη στην πραγματικότητα, ταξινομήσαμε τα επαγγέλματα που είναι καταγεγραμμένα από την ΕΣΥΕ σε έξι κατηγορίες που ανταποκρίνονται στην επαγγελματική διαστρωμάτωση της κοινωνίας(Σιάνου2005), ως εξής:

Α Υψηλού επιπέδου στελέχη, εργοδότες, ανώτεροι υπάλληλοι, αυτοαπασχολούμενοι σε ανώτερα επιστημονικά επαγγέλματα

Β Υπάλληλοι, αυτοαπασχολούμενοι σε κατώτερα επιστημονικά επαγγέλματα

Γ Χαμηλότερου επιπέδου μη χειρώνακτες υπάλληλοι που ασκούν μη επιστημονικά επαγγέλματα ή χειρώνακτες υπάλληλοι, μικροεπαγγελματίες αυτοαπασχολούμενοι τεχνίτες.

Δ) Ημειδικευμένοι εργάτες

Ε) Ανειδίκευτοι εργάτες και αγρότες.

Στ) Όσοι δεν εργάστηκαν ποτέ – άνεργοι

Οι έξι κατηγορίες μπορούν να συμπτυχθούν σε δύο, με βάση τη διάκριση μεταξύ χειρωνακτικής και μη χειρωνακτικής εργασίας.

2.1.2 Κοινωνική προέλευση-μορφωτική διαστρωμάτωση

Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις από έρευνες και στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό που σχετίζουν το επίπεδο μόρφωσης των γονέων με το επίπεδο σπουδών των παιδιών. Οι γονείς με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, χρησιμοποιούν την μόρφωση για την αναπαραγωγή και μεταβίβαση των προνομίων στα παιδιά τους. Η πλειονότητα εκείνων που εγκαταλείπουν νωρίς το Λύκειο ή επιλέγουν να φοιτήσουν στην τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση ή να ενταχθούν στην αγορά εργασίας νωρίς, είναι συνήθως παιδιά εργατών ή φτωχών αγροτών. Έτσι, οι γονείς των μαθητών κατατάσσονται στις παρακάτω τέσσερις κατηγορίες, που αποτυπώνουν τα επίπεδα εκπαίδευσης στη Χώρα μας.

- A) μέχρι απόφοιτος υποχρεωτικής εκπαίδευσης
- B) Απόφοιτος Λυκείου
- Γ) Πτυχιούχος ΑΕΙ ΤΕΙ
- Δ) Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

3.1_Η «ανακάλυψη» της κοινωνικής ανισότητας στο σχολείο-Θεωρητική τεκμηρίωση

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των κυβερνήσεων για την εκπαίδευση, οφείλεται, μαζί με άλλους παράγοντες, σε μια θεωρία για την οικονομική ανάπτυξη που στοιχειοθετείται στη μεταπολεμική περίοδο στις ΗΠΑ. Ονομάζεται «θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου» και συνοψίζεται στην άποψη ότι, πηγές πλούτου για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας είναι όχι μόνο οι γνωστές (ευφορία της γης, υπέδαφος, πρώτες ύλες) αλλά και ο άνθρωπος. (Schultz,1961). Η θεωρία αυτή και ο οικονομικά χρηστικός στόχος της θα ανοίξουν το δρόμο για πολυάριθμες, εκτεταμένες και μακρόχρονες έρευνες με στόχο να διαπιστωθεί εάν και με ποιους τρόπους, το σχολείο προσφέρει ίσες ευκαιρίες στους μαθητές.

Κλασσικές, ανάμεσα στις έρευνες αυτές είναι η **"Εκθεση" του Coleman** (1966) και η **"Ανισότητα" του Jenks** (1973).

Ο Coleman(1966) και οι συνεργάτες του συνέλεξαν και μελέτησαν δεδομένα από 645.000 μαθητές που αφορούσαν τη σχολική επίδοση, την κοινωνική και οικονομική τους προέλευση, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων κλπ. Διαπιστώνει, μεταξύ άλλων, ότι η άνιση κρατική προσφορά σε εκπαιδευτικά αγαθά δε φαίνεται να επιδρά καθοριστικά στην άνιση σχολική επίδοση των μαθητών, ενώ η οικογενειακή προέλευση και το μορφωτικό περιβάλλον είναι παράγοντες που σχετίζονται πολύ στενότερα με αυτήν¹

Η "Ανισότητα" του Jenks(1973) είναι περίπλοκη επεξεργασία πλήθους δεδομένων από δημοσιευμένες έρευνες, για την εκπαίδευση και την κοινωνική ανισότητα στις ΗΠΑ. Ο Jencks(1973), όπως και ο Coleman(1966) διαπιστώνει, εκτός των άλλων ότι, οι επιδόσεις των παιδιών στο σχολείο θα διαφοροποιούνται, όση εξισωτική βοήθεια και αν προσφερθεί, ακόμα και αν αυξηθούν οι δαπάνες για την παιδεία, και αυτό επειδή διαφέρει η κοινωνική τους προέλευση.

Σχετικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στη Δυτική Ευρώπη (Lambere(1970), Girard(1973), Duncan(1973) κ.ά.) καταλήγουν σε ανάλογα συμπεράσματα.(Φραγκουδάκη,1985).

Για την ερμηνεία της άνισης σχολικής επίδοσης, στη **θεωρία των ταξικά διαφορετικών «κωδίκων επικοινωνίας», του Bernstein(1958)**, τονίζεται ο κυρίαρχος ρόλος του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου στη γλωσσική επάρκεια των μαθητών και καταδεικνύεται ότι η γλώσσα των παιδιών της εργατικής τάξης περιέχει φτωχότερο λεξιλόγιο και απλούστερη δομή, αντίθετα απ' ό,τι η γλώσσα των παιδιών της μεσοαστικής τάξης. Οι δύο αυτές γλωσσικές μορφές, που ο Bernstein(1958) ονομάζει "κώδικες", συντελούν, κατά την άποψη του, τόσο στη συστηματική σχολική αποτυχία των μαθητών εργατικής προέλευσης όσο και στη διατήρηση της κοινωνικής διαφοροποίησης μεταξύ των κοινωνικών τάξεων².

Πολύ γόνιμη για την κατανόηση και την ερμηνεία της άνισης σχολικής επίδοσης στο σχολείο είναι η **θεωρία του «μορφωτικού κεφαλαίου» των Bourdieu(1966), Passeron(1966)**. Εκτός από τα κοινωνικά και οικονομικά προνόμια υπάρχει και το «μορφωτικό κεφάλαιο» καθώς και ορισμένες «στάσεις» και «συμπεριφορές» απέναντι στο σχολείο που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά και είναι διαφορετικές σε κάθε κοινωνική κατηγορία που ο Bourdieu (1966)³ αλλού ονομάζει, μορφωτικό ταξικό έθος "habitus".

3.2 Σχολική επίδοση και ερμηνείες της στην Ελλάδα-βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στην Ελλάδα οι ανισότητες στην κατανομή εκπαιδευτικών ευκαιριών, ιδιαίτερα ως προς τα κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, διερευνούνται από τα μέσα της δεκαετίας του 60.

Αξιόλογες έρευνες και μελέτες επηρεασμένες από τον Bernstein και Bourdieu προσπαθούν να προσδιορίσουν τα αίτια των εκπαιδευτικών ανισοτήτων εντοπίζοντας κάποια από αυτά και ανιχνεύοντας άλλα. Μεταξύ αυτών οι έρευνες των Σιάνου(2002) Τζάνη(1983) Ζαχάρου(2002) Γεωργίου(1993) Μπαμπαρούτση(2003)

ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ(2008), που ανίχνευσαν την έντονη σχέση της κοινωνικής προέλευσης του μαθητή με την επίδοσή του τόσο στα μαθηματικά και στα γλωσσικά μαθήματα όσο και στη συνολική σχολική επίδοσή του και στην βαθμολογία του στις πανελλήνιες εξετάσεις.

3.3 Τα ερωτήματα οι ενδείξεις και η μεθοδολογική προσέγγιση των ερευνών

Την επίδραση της κοινωνικής προέλευσης του επαγγέλματος και της μόρφωσης των γονιών στην επίδοση στα μαθήματα της Γλώσσας και των Μαθηματικών αναδεικνύουν οι Μπαμπαρούτσης(2003) και Ζαχάρος(2002) αντίστοιχα. Και οι δύο ερευνητές διαπιστώνουν ότι υπάρχει έντονη συσχέτιση των δύο παραμέτρων.

Τη σχέση της κοινωνικής προέλευσης με τη σχολική επιτυχία ή αποτυχία, μελετούν στις ποσοτικές τους έρευνες με ερωτηματολόγια, οι Γεωργίου (1993) και Τζάνη (1983) και διαπιστώνουν ότι, η σχολική επιτυχία του παιδιού είναι υπόθεση της ταξικής του προέλευσης και της γενικότερης καλλιέργειας των γονέων του, ενώ ο Γεωργίου(1993) διαπίστωσε σημαντική επίδραση τόσο του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, όσο και της συνοχής της οικογένειας στην επίδοση των παιδιών.

Τέλος η έρευνα της Σιάνου(2002) εστιάστηκε στην εξέταση της επίδοσης όπως αποτυπώνεται στη γενική βαθμολογία πρόσβασης και στο βαθμό του απολυτηρίου, όπως και στην προσφυγή στην εξωσχολική υποστήριξη και της επίδρασής της στην επίδοση, ενώ η έρευνα της ΓΣΕΕ διερευνά το ζήτημα της γεωγραφίας των ανισοτήτων στην εκπαίδευση, και τελικά, αναδεικνύει τον κοινωνικό αποκλεισμό στην πρόσβαση σε ΑΕΙ και ΤΕΙ.

3.4 Τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών-Ερευνητική τεκμηρίωση

Οι μαθητές που προέρχονται από «πλεονεκτικές» κοινωνικοοικονομικά περιοχές φαίνεται να «κληρονομούν» ένα μορφωτικό προνόμιο που τους δίνει τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη επιτυχία στα προβλήματα των μαθηματικών που τους τέθηκαν. Αυτό προκύπτει από την έρευνα του Ζαχάρου(2002), ενώ σε παρόμοια συμπεράσματα οδηγείται και ο Μπαμπαρούτσης(2003) όσον αφορά την επίδοση στο μάθημα της γλώσσας. Από την έρευνά του βρέθηκε ότι, οι μαθητές που προέρχονται από τις «ανώτερες» κοινωνικές τάξεις παρουσιάζουν μηδενικό ποσοστό για τη βαθμολογική βάση στο μάθημα της γλώσσας, ενώ η πλειοψηφία των μαθητών είχε βαθμό άριστα. Για τη μεσο-ανώτερη τάξη σχεδόν μηδενικό ποσοστό πήρε τη βάση, ενώ οι μισοί μαθητές

έχουν βαθμό άριστα. Σχεδόν όλοι οι μαθητές που βαθμολογήθηκαν με τη βάση, ανήκουν στις «κατώτερες» τάξεις, ενώ άριστα παίρνει ένα μικρό μέρος των παιδιών, των χαμηλότερων κοινωνικά τάξεων.

Οι μαθητές που είχαν υψηλή επίδοση προέρχονταν κατά κανόνα από οικογένειες υψηλής κοινωνικο-οικονομικής στάθμης και με υψηλή συνοχή, ενώ το αντίθετο συνέβαινε με τους μαθητές που είχαν χαμηλή επίδοση. Αυτό προέκυψε από την έρευνα του Γεωργίου(1993), αφού το ποσοστό των παιδιών που βρέθηκαν να αντιμετωπίζουν πρόβλημα σχολικής αποτυχίας ήταν μεγαλύτερο μεταξύ των οικογενειών χαμηλής κοινωνικο-οικονομικής στάθμης παρά μεταξύ οικογενειών άλλων τάξεων.

Στην έρευνα της Τζάνη(1983) καταγράφεται άμεση σχέση μεταξύ οικονομικού και πολιτιστικού επιπέδου των γονέων από τη μια πλευρά και της σχολικής επιτυχίας των παιδιών τους από την άλλη, μάλιστα η ίδια η συγγραφέας χαρακτηρίζει τη σχολική επιτυχία ως ένα φαινόμενο ταξικό. Οδηγείται στη θέση της αυτή από την επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν, όπου προκύπτει ότι, τα ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα παρουσιάζουν μία έντονη συχνότητα επιτυχιών και ένα μικρό ποσοστό αποτυχιών, ενώ, τα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα παρουσιάζουν μία αντίστροφη σχέση επιτυχίας / αποτυχίας, από εκείνη των ανώτερων στρωμάτων, δηλαδή αυξημένη συχνότητα αποτυχιών και εξαιρετική μείωση των δυνατοτήτων επιτυχίας.

Το οικονομικό υπόβαθρο των υποψηφίων για τα ΑΕΙ ασκεί ισχυρή επίδραση στις επιδόσεις και στο βαθμό του απολυτηρίου αλλά και στο βαθμό εισαγωγής στο πανεπιστήμιο, αφού οι αποκλίσεις μεταξύ των προερχομένων από τις ανώτερες και αυτών από τις κατώτερες τάξεις είναι μεγάλες. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει η Σιάνου(2002) αφού εξέτασε την επίδοση όπως αποτυπώνεται στο ΓΒΠ⁴. Οι υποψήφιοι με πατέρα στις δύο ανώτερες κατηγορίες έχουν μεγάλα ποσοστά «αριστούχων» και σχεδόν μηδενικά κάτω από τη βάση, σε αντίθεση με τους υποψηφίους που προέρχονται από τα χαμηλότερα στρώματα όπου έχουν χαμηλά ποσοστά αριστούχων και μεγάλα ποσοστά κάτω από τη βάση

Ο συσχετισμός του κοινωνικού αποκλεισμού στην πρόσβαση σε ΑΕΙ και ΤΕΙ, με τους δείκτες οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης, αποτελεί διαπίστωση της σημαντικής έρευνας του ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ(2008). Από το πλήθος των ευρημάτων ενδεικτικά σταχυολογούμε μερικά από εκείνα που αναφέρονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

Το 84% των φτωχών της Ελλάδας είναι αναλφάβητοι ή έχουν τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού ή δημοτικό ή γυμνάσιο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους μη φτωχούς εκτιμάται στο 47%. Οι μη φτωχοί που έχουν τελειώσει, κατά ανώτερο επίπεδο, υποχρεωτική εκπαίδευση, είναι ποσοστιαία, σχεδόν διπλάσιοι από τους αντίστοιχους φτωχούς. Οι μη φτωχοί που έχουν τελειώσει το Λύκειο είναι τρεις φορές περισσότεροι από τους αντίστοιχους φτωχούς. «Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν τις κραυγαλέες κοινωνικές ανισότητες στο χώρο της εκπαίδευσης. Το ό,τι δηλαδή η πλειοψηφία των εισαγομένων στα πανεπιστήμια προέρχονται από εύπορες οικογένειες, μιιά δυσαναλογία που αντί να μειώνεται εντείνεται με τη σημαντική αύξηση των εισαγομένων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.» ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ(2008)

4 Διατύπωση στόχου και ερωτημάτων.

Η συνοπτική βιβλιογραφική ανασκόπηση και η θεωρητική τεκμηρίωση, επιβεβαιώνουν τη στενή σχέση της σχολική επίδοσης με την κοινωνική προέλευσή των μαθητών. Η μόρφωση των γονιών και το επάγγελμα τους, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας, είναι παράγοντες που «καθορίζουν» σε μεγάλο βαθμό την «πορεία» του μαθητή στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η επίδραση της προέλευσης είναι ισχυρή στην επίδοση σε επιμέρους μαθήματα όπως μαθηματικά ή γλώσσα αλλά και στον βαθμό προαγωγής του από τάξη σε τάξη ή στο ΓΒΠ που καθορίζει την εισαγωγή του στα πανεπιστήμια.

Το ζήτημα της διερεύνησης της επίδρασης αυτής είναι πάντα επίκαιρο, αφού παράγοντες που την προσδιορίζουν είναι συνεχώς μεταβαλλόμενοι. Οι νέες κοινωνικές οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνονται, οι κοινωνικές ανισότητες, το διαδίκτυο, η αστυφιλία, οι νέες σύγχρονες μέθοδοι διδασκαλίας, οι νέες τεχνολογίες, είναι παράγοντες που προσδιορίζουν ένα πολύπλοκο περιβάλλον, μέσα στο οποίο καλούμαστε να διερευνήσουμε την επίδραση της κοινωνικής προέλευσης στην σχολική επίδοση.

Με βάση τα παραπάνω η έρευνά μας καλείται να δώσει απάντηση στο ερώτημα: «αν και σε ποιο βαθμό η κοινωνική προέλευση του μαθητή επηρεάζει την επίδοσή του κατά τη φοίτησή του στο Λύκειο». Βασίζεται στην υπόθεση ότι η κοινωνική προέλευση του μαθητή ασκεί ισχυρή επίδραση στην επίδοσή του.

Με βάση την υπόθεση αυτή τα επιμέρους ερωτήματα που προκύπτουν αφορούν στη διερεύνηση της συσχέτισης:

Του επαγγέλματος των γονέων με την επίδοση στα μαθηματικά ή στη Γλώσσα., ή στο συνολικό βαθμό προαγωγής από την προηγούμενη τάξη

Του μορφωτικού επιπέδου των γονέων με την επίδοση στα μαθηματικά ή στη Γλώσσα, ή στο συνολικό βαθμό προαγωγής από την προηγούμενη τάξη.

5.1 Πληθυσμός-δείγμα της έρευνας.

Ο πληθυσμός της έρευνας είναι οι 430 μαθητές του 4^{ου} Γενικού Λυκείου Χανίων και το δείγμα είναι 30 μαθητές από αυτούς που αντιστοιχεί στο 7% του πληθυσμού.

Η επιλογή του σχολείου έγινε αφ' ενός μεν επειδή υπάρχει «εύκολη» πρόσβαση σε αυτό, αφ' ετέρου επειδή το σχολείο αυτό αν και είναι ένα τυπικό δημόσιο σχολείο, ως προς τις υποδομές του και το ανθρώπινο δυναμικό του, έχει την ιδιαιτερότητα να εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλές βαθμολογίες τόσο κατά την προαγωγή των μαθητών, όσο και κατά την εισαγωγή τους στα Πανεπιστήμια.

Προηγούμενες σχετικές έρευνες δεν υπάρχουν που να αναφέρονται στον ίδιο πληθυσμό ούτε στον μαθητικό πληθυσμό της πόλης των Χανίων και την αναλογικότητα του μαθητικού πληθυσμού σε σχέση με την κοινωνική του προέλευση. Έτσι η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος θα μας αναδείξει και την αναλογία των μαθητών που αντιστοιχούν στις διαφορετικές διαστρωματώσεις, κοινωνικής προέλευσης έτσι όπως αυτή μελετάται στην παρούσα έρευνα.

5.2 Μεθοδολογία

Για την πραγματοποίηση της έρευνας θα χρησιμοποιήσουμε την ποσοτική προσέγγιση λόγω κυρίως της δυνατότητας να παράσχει αποτελέσματα των οποίων η γενίκευση είναι σχετικά εύκολη. Βεβαίως αναγνωρίζουμε ότι ο περιορισμός της επιλογής του δείγματος σε ένα μόνο σχολείο μειώνει σημαντικά τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων. Έτσι και αλλιώς όμως η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να αποτελέσει μία ενδεικτική ερευνητική προσπάθεια προς την κατεύθυνση της διερεύνησης της επίδρασης της κοινωνικής προέλευσης στην σχολική επίδοση.

5.3 Περιγραφή ερευνητικής διαδικασίας για τη συλλογή δεδομένων

Η επιλογή του δείγματος με στρωματοποιημένη δειγματοληψία, θα γίνει ώστε να διασφαλίζεται η αντιπροσωπευτικότητά του. Θα αξιοποιήσουμε το γεγονός ότι ο μαθητικός πληθυσμός του σχολείου είναι ομοιόμορφα κατανεμειμμένος ως προς την

ηλικία και το φύλλο σε τρεις ισοπληθείς τάξεις των 15 τμημάτων συνολικά. Ο χωρισμός των μαθητών σε τμήματα στο συγκεκριμένο σχολείο γίνεται αλφαβητικά, κάτι που στατιστικά διασφαλίζει την αντικειμενικότητα στην κατανομή ως προς όλους τους παράγοντες που διερευνούμε. Για τη διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος, επιλέγουμε εκ των προτέρων τυχαία, δύο άτομα από κάθε τμήμα ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Τα παιδιά αφού συγκεντρωθούν σε ένα χώρο και ενημερωθούν θα συμπληρώνουν το ερωτηματολόγιο. Τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια θα χωριστούν σε δύο ανεξάρτητα δείγματα των 15 ερωτηματολογίων, ένα από κάθε τμήμα.

Παρόντες στη διαδικασία θα είναι εκτός από τον ερευνητή και οι καθηγητές υπεύθυνοι των τμημάτων, ώστε κατά την παράδοση των ερωτηματολογίων να επιβεβαιώνουν, με τη σύμφωνη γνώμη του μαθητή, το μέρος που αφορά στη βαθμολογία του.

Η πρόσβαση στο σχολείο θα γίνει αφού εξασφαλιστεί η έγκριση του προϊστάμενου εκπαίδευσης, και του διευθυντή του σχολείου, στους οποίους θα εξηγηθεί ο σκοπός της έρευνας καθώς και ότι θα διασφαλιστεί η τήρηση των αρχών της δεοντολογίας και της ανωνυμίας των υποκειμένων της έρευνας.

Πιθανές δυσκολίες που θα παρουσιαστούν έχουν να κάνουν αφ' ενός μεν με το ότι η περίοδος διανομής των ερωτηματολογίων συμπίπτει με τις διακοπές του Πάσχα, και αφ' ετέρου ότι μια βδομάδα πριν τις διακοπές όπως και μετά τις διακοπές του Πάσχα οι μαθητές της Γ Λυκείου απουσιάζουν από το σχολείο, είτε λόγω των πολυήμερης εκδρομής είτε λόγω των εσκεμμένων απουσιών για προετοιμασία για τις πανελλήνιες εξετάσεις. Έτσι είναι δύσκολο να βρεθούν οι μαθητές που θα έχουν εκ' των προτέρων επιλεγεί για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

5.4 Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Το ερωτηματολόγιο ως εργαλείο συλλογής του εμπειρικού υλικού, παρουσιάζει πλεονεκτήματα, όπως το ότι είναι εύχρηστο μέσο συλλογής πληροφοριών και σχετικά οικονομικό και ότι παρέχει ένα ενιαίο πλαίσιο αναφοράς, αλλά και μειονεκτήματα όπως ότι οι πληροφορίες που συλλέγονται είναι δύσκολο να ελεγχθούν, ως προς την εγκυρότητα και αξιοπιστία τους κλπ.

Για την καλύτερη σύνταξη του ερωτηματολογίου αντλήθηκαν πληροφορίες από προγενέστερες έρευνες με σχετικό περιεχόμενο. Ο τύπος των ερωτήσεων που

χρησιμοποιήθηκαν ήταν κλειστού ή ανοικτού τύπου. Οι βασικότεροι άξονές του είναι ερωτήσεις που αφορούν Δημογραφικά στοιχεία αυτές που αφορούν στο επάγγελμα και τη μόρφωση των γονέων και εκείνες που αφορούν στην επίδοση του μαθητή. Στο εξώφυλλο υπάρχουν πληροφορίες για το θέμα της έρευνας,, την εμπιστευτικότητα και την ανωνυμία των πληροφοριών.

5.5 Εγκυρότητα και αξιοπιστία των μεθόδων της έρευνας

Στην πράξη ο έλεγχος της εσωτερικής εγκυρότητας και αξιοπιστίας έγινε πρώτα στο στάδιο της διατύπωσης των ερωτήσεων και της ρύθμισης του ερευνητικού εργαλείου, αφού εδώ λήφθηκαν υπόψη στοιχεία άλλων έγκυρων ερευνών, αλλά και στο στάδιο της δειγματοληψίας αφού η μέθοδος αλλά και η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος μας εξασφαλίζουν ότι τα δεδομένα μας θα αποτυπώνουν κατά το δυνατόν αυτό που ισχύει. Η αξιοπιστία των δεδομένων εξασφαλίζεται αφ' ενός μεν από την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας, αφ' ετέρου από τη μέθοδο συλλογής και ελέγχου των πληροφοριών. Επιπλέον η επιβεβαίωση των ποσοτικών στοιχείων, ο διαχωρισμός του δείγματος σε δύο ισοδύναμα και η σύγκριση των αποτελεσμάτων, ενισχύει την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας.

6 Σύνοψη:

Το ζήτημα της επίδρασης της κοινωνικοοικονομικής προέλευσης του μαθητή στην επίδοσή του, διερευνάται συστηματικά από τη δεκαετία του 1960. Οι πολυπληθείς έρευνες και στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό αναδεικνύουν ως ένα πολύ σημαντικό παράγοντα στην «σχολική» πορεία ενός μαθητή την κοινωνική του προέλευση. Την επίδραση αυτή που επιβεβαιώνεται διαρκώς, θέλουμε να διερευνήσουμε, στο ιδιαίτερο περιβάλλον ενός τυπικού επαρχιακού σχολείου, με τις όποιες τοπικές ιδιαιτερότητες. Στην προσπάθειά μας να επιβεβαιώσουμε τα ευρήματα παρόμοιων ερευνών, θα αναζητήσουμε αφ' ενός μεν τη «σύνθεση» του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου, ως προς την κοινωνική προέλευσή τους όπως αυτή αποτυπώνεται στο επάγγελμα και στο επίπεδο μόρφωσης των γονιών και αφ'ετέρου την σχέση του επαγγέλματος και της μόρφωσης των γονιών με τη σχολική επίδοση των παιδιών.

7 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bernstein, B. (1985). Κοινωνική τάξη και γλωσσική ανάπτυξη: θεωρία της κοινωνικής μάθησης. (Μτφρ.: Μ. Σόλμαν). Στο Α. Φραγκουδάκη, *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*.

Bourdieu, P. (1985). Το συντηρητικό σχολείο: οι ανισότητες στην εκπαίδευση και την παιδεία. (Μτφρ.: Α. Φραγκουδάκη). Στο Α. Φραγκουδάκη, *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*

Coleman, J. et al (1966) “Equality of Educational Opportunity”, u.s. dep. Of HEW, Office of Education, Washington.

Γεωργίου Σ.(1993) «Ο ρόλος της οικογένειας στη σχολική επίδοση», Παιδαγωγική Επιθεώρηση, τχ. 19, 1993, σελ. 347-358. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/4016>

Ζαχάρος Κ (2002) Η επίδραση κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων στις επιδόσεις των παιδιών στα μαθηματικά. Η συνεισφορά ειδικών διδακτικών παρεμβάσεων.(στο Παιδαγωγική επιθεώρηση 34/2002)

Jencks, C. et al (1973) “Inequality”, New York: Harper

KANEP-ΓΣΕΕ (2008): Φτώχεια εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο http://www.kanep-gsee.gr/index.php?download=parousiasi_6-4-09.pdf
<http://www.kanep-gsee.gr/index.php?download=Tomos%2012.pdf>

Λαμπίρη-Δημάκη Ι (1974): Προς μίαν ελληνικήν κοινωνιολογίαν της παιδείας, ΕΚΚΕ, Αθήνα 1974.

Μπαμπαρούτσης Χ (2003): Η βαθμολογία των μαθητών στο μάθημα της Γλώσσας και η κοινωνική τους προέλευση. Μια πανελλαδική έρευνα. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο http://www.pee.gr/e27_11_03/sin_ath/th_en_x/mpamparoytsis.htm

Παπακωνσταντίνου, Π. (1981). Ανισότητα στην ελληνική υποχρεωτική εκπαίδευση: Σχολική επιτυχία και κοινωνική προέλευση. *Ο Πολίτης*, 44, σελ. 48-50.

Roter Gomm, Ποσοστική έρευνα Στο εκπαιδευτική έρευνα στην πράξη, ΕΑΠ 1999

Schultz T.W., “Capital: Human”, International Encyclopedia of the Social Sciences, New York.

Σιάνου-Κύργιου Ε. (2006) Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες. Αθήνα: Μεταίχμιο

Τζάνη, Μαρία 1988 Σχολική επιτυχία. Ζήτημα ταξικής προέλευσης και κουλτούρας Success at School. An Issue of Class Origin and Culture Αθήνα: Γρηγόρης, 1988

Φραγκουδάκη Άννα (1985) , Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο, Παπαζήσης, Αθήνα 1985

8 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Το Ερωτηματολόγιο

Αγαπητή/έ μαθητή/τρια

Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για το χρόνο που θα διαθέσετε συμπληρώνοντας αυτό το ερωτηματολόγιο. Πιστέψτε με ειλικρινά ότι δεν είναι χαμένος χρόνος. Κι αυτό γιατί, απαντώντας στις ερωτήσεις που έχετε μπροστά σας, βοηθάτε μια έρευνα που ο σκοπός της έχει άμεση σχέση με την εκπαιδευτική σας πορεία σ' αυτή τη φάση της ζωής σας.

Η έρευνα αυτή διεξάγεται στα πλαίσια της Θεματικής ενότητας «εκπαιδευτική έρευνα» του μεταπτυχιακού προγράμματος «Σπουδές στην εκπαίδευση» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να διερευνήσει-καταγράψει τη σχέση που μπορεί να έχει η σχολική σας επίδοσή με το επάγγελμα και το επίπεδο μόρφωσης των γονιών σας.

Επίσης θα ήθελα να σας διαβεβαιώσω ότι οι απαντήσεις σας θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς και φυσικά θα παραμείνουν απόλυτα εμπιστευτικές. Άλλωστε, όπως θα διαπιστώσετε, πουθενά δεν απαιτείται η συμπλήρωση ούτε του ονόματός σας αλλά ούτε και στοιχείων που θα μπορούσαν να αποκαλύψουν την ταυτότητά σας .

Κλείνοντας αυτό το σημείωμα θα ήθελα να σας ευχαριστήσω εκ των προτέρων για το χρόνο που θα διαθέσετε και να σας επισημάνω ότι από τις ειλικρινείς απαντήσεις σας εξαρτάται η επιτυχία της έρευνας αυτής.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

(Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

1. Φύλο
1. Αγόρι
2. Κορίτσι
- 2 Τάξη στην οποία φοιτάτε (Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)
- A
- B
- Γ
- 3 Περιοχή των Χανίων στην οποία βρίσκεται ο τόπος κατοικίας σας.
- Αμπεριά
- Λενταριανά
- Δικαστήρια
- Χαλέπα
- Άγιος Ματθαίος
- Ακρωτήρι
- Κέντρο Πόλης
- Άλλού Γράψετε που:
4. Ο πατέρας σας είναι: (Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)
- A1 Υψηλού επιπέδου στέλεχος του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα, ή εργοδότης
- A2 Ανώτερο υπάλληλος του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ή αυτοαπασχολούμενος σε «ανώτερο» επιστημονικό επάγγελμα
- B Υπάλληλος του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα ή αυτοαπασχολούμενος σε «κατώτερο» επιστημονικό επάγγελμα
- Γ1 Χαμηλότερου επιπέδου μη χειρώνακτας υπάλληλος του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα που ασκεί μη επιστημονικό επάγγελμα
- Γ2 Χειρώνακτας υπάλληλος του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα μικροεπαγγελματίας ή αυτοαπασχολούμενος τεχνίτης.
- Δ) Ημειδίκευμένος εργάτης
- Ε) Ανειδίκευτος εργάτης ή αγρότης.
- Στ) Άνεργος

5 Τι ακριβώς κάνει ο πατέρας σας στην κύρια εργασία του; (π.χ. καθηγητής γυμνασίου, δικηγόρος, οικοδόμος, διευθυντής πωλήσεων, οδηγός φορτηγού, ηλεκτρολόγος κ.λ.π.)

6. Η μητέρα σας είναι: (Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

A1 Υψηλού επιπέδου στέλεχος του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα, ή εργοδότης

A2 Ανώτερη υπάλληλος του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ή αυτοαπασχολούμενη σε «ανώτερο» επιστημονικό επάγγελμα

B Υπάλληλος του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα ή αυτοαπασχολούμενη σε «κατώτερο» επιστημονικό επάγγελμα

Γ1 Χαμηλότερου επιπέδου μη χειρώνακτας υπάλληλος του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα που ασκεί μη επιστημονικό επάγγελμα

Γ2 Χειρώνακτας υπάλληλος του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα μικροεπαγγελματίας ή αυτοαπασχολούμενη τεχνίτης.

Δ) Ημειδικευμένη εργάτρια

Ε) Ανειδίκευτη εργάτρια ή αγρότισσα.

Στ) Άνεργη

7 Τι ακριβώς κάνει η μητέρα σας στην κύρια εργασία της; (π.χ. καθηγήτρια γυμνασίου, δικηγόρος, πωλήτρια, κομμώτρια κ.λ.π.)

8 Ποιο είναι το επίπεδο σπουδών του πατέρα σας;

(Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

- A) μέχρι απόφοιτος υποχρεωτικής εκπαίδευσης
- B) Απόφοιτος Λυκείου
- Γ) Πτυχιούχος ΑΕΙ ΤΕΙ
- Δ) Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

9 Ποιο είναι το επίπεδο σπουδών της μητέρας σας;

(Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

- A) μέχρι απόφοιτος υποχρεωτικής εκπαίδευσης
- B) Απόφοιτος Λυκείου
- Γ) Πτυχιούχος ΑΕΙ ΤΕΙ
- Δ) Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

10 Ποιος είναι βαθμός προαγωγής σας από τη προηγούμενη τάξη στο Μάθημα των μαθηματικών.; (Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

Κάτω από το 10

10-12,5

12,6-15

15,1-18

18,1-20

11 Ποιος είναι βαθμός προαγωγής σας από τη προηγούμενη τάξη στο Μάθημα της γλώσσας (Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

Κάτω από το 10

10-12,5

12,6-15

15,1-18

18,1-20

12 Ποιος είναι βαθμός προαγωγής σας από τη προηγούμενη τάξη (μέσος όρος όλων των μαθημάτων) (Σημειώστε με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι)

Κάτω από το 10

10-12,5

12,6-15

15,1-18

18,1-20

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

-
- ¹ Στο_Φραγκουδάκη(1985)
  - ² στο_Φραγκουδάκη1985
  - ³ στο_Φραγκουδάκη1985,σελ.356
  - ⁴ Γενικός_Βαθμός_Πρόσβασης